СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ” – Свищов
Факултет „Производствен и търговски бизнес”
Катедра „Икономика и управление на туризма”

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНОПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

Сборник с доклади

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2019

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Председател:
доц. д-р Петя Иванова
Членове:
проф. д-р Марияна Божинова
проф. д.и.н. Милко Палангурски
доц. д-р Мариана Янева
доц. д-р Тихомир Личев
гл. ас. д-р Любка Илиева
гл. ас. д-р Любомира Тодорова
гл. ас. д-р Павлин Павлов

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
проф. д-р Марияна Божинова – (България)
Членове:
проф. д-р Лариса Корганашвили (Грузия)
проф. д-р Алфред А. Розенблум (САЩ)
проф. д-р Алфонсо Варгас (Испания)
доц. д-р Петя Иванова (България)
доц. д-р Мариана Янева (България)
доц. д-р Татяна Манастерска (Полша)
доц. д-р Ю-Чен Чанг (Тайван)
доц. д-р Сергей Илькевич (Русия)
доц. д-р Насирли Бейтулла (Азербайджан)

Технически секретар – Емилия Станева

ISBN 978-954-23-1764-7

СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. Петя Иванова
Вместо предговор 9

Пленарен доклад
Проф. М. Божинова
АКТУАЛНИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ И БЪЛГАРСКАТА ПРОЕКЦИЯ 13

ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ И ИНОВАЦИИ

Prof. Andrey Zahariev, Assoc. Prof. Stoyan Prodanov, Head Assist. Prof. Emil Tsanov, PhD, Assist. Prof. Stefan Prodanov, PhD; Mariana Moneva-Dauo, Phd Student
PROJECT NOVAE AND INTERREG PROGRAMME – A NEW APPROACH FOR DEVELOPMENT OF THE LOWER DANUBE TOURIST DESTINATION 27

Доц. д-р Петя Иванова, докторант Симеон Симеонов
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ТУРИСТА, ПРАКТИКУВАЩ КУЛИНАРЕН ТУРИЗЪМ 36

Доц. д-р Иванка Николова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАРАСТВАНЕ НА ПРИХОДИТЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО 45

Доц. д-р Снежинка Кадиева
НЯКОИ НОВИ КОНЦЕПЦИИ ЗА ХОТЕЛИТЕ НА БЪДЕЩЕТО 53

Доц. д-р Ваня Василева, Йорданка Марчева
СЪВРЕМЕННИ ОСОБЕНОСТИ В РАЗВИТИЕТО НА РЕСТОРАНТЬОРСТВОТО В КИПЪР 62

Доц. д-р Снежана Иванова, Александрина Енева
ИНОВАЦИИТЕ В НОВИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СВЯТ 70

Доц. д-р Катя Илиева
РЕСУРСИТЕ НА СОЛЕНИТЕ ЕЗЕРА В АКВАТОРИЯТА НА БУРГАС И РОЛЯТА ИМ В РАЗВИТИЕТО НА АЛТЕРНАТИВНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ В РЕГИОНА 81

Гл. ас. д-р Любка Илиева
ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИНСТРУМЕНТИТЕ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
ВЪРХУ ИМИДЖА НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ 91

Доктор Никола Гайдаров, докторант Ралица Георгиева
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ПРОДУКТИ НА ТУРОПЕРАТОРИТЕ
ПО ДЕЛОВИ И ХАЗАРТЕН ТУРИЗЪМ 98

Ст. преп. Маргарита Панчева
С ГРИЖА ЗА КЛИЕНТА ПРИ ПОДГОТОВКАТА И ПРОВЕЖДАНЕТО
НА ОРГАНИЗИРАНИ ОБИКОЛНИ ПЪТУВАНИЯ ИЗ БЪЛГАРИЯ,
ПРЕДНАЗНАЧЕНИ ЗА ФРЕНСКИ ТУРИСТИ.....108

Преп. д-р Севджан Сабриева
СЪВРЕМЕННО СЪСТОЯНИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКАТА
ИНФРАСТРУКТУРА В ЮГОЗАПАДЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ 117

Докторант Данаил Алеков
ДИНАМИЧНИ И СТАЦИОНАРНИ ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОГРАМИ.....124

Докторант Илиян Дуков
ДЕТЕРМИНАНТИ НА ПОТРЕБИТЕЛСКОТО ТЪРСЕНЕ НА
ОРГАНИЗИРАНИ ЕДНОДНЕВНИ ПЕШЕХОДНИ ЕКСКУРЗИИ.....133

Mohamed Mostafa Albaz
THE ROLE OF SMART HUMAN RESOURCES IN IMPROVING THE
EFFICIENCY OF LOGISTICS INVESTMENT IN SMEs 141

ТУРИСТИЧЕСКИ БИЗНЕС И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Доц. д-р Генка Рафаилова
ВЗАИМОВРЪЗКА МЕЖДУ КРЕАТИВНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО
И ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ 151

Доц. д-р Мария Станкова
ВЪЗМОЖНОСТИ НА ИНДУСТРИЯТА НА ТУРИЗМА ЗА СОЦИАЛНО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО 161

Доц. д-р Еленита Великова
АНАЛИЗ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА УДЪЛЖАВАНЕ НА СЕЗОНА
В БЪЛГАРСКИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ КУРОРТИ.....169

Gordana Stojmenović, проф. д-р Любчо Варамезов
ОПИТЪТ НА СРЪБСКИТЕ ПРОИЗВОДСТВЕНИ КОМПАНИИ
В LEAN ПРОИЗВОДСТВОТО.....179

Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Ася Панджерова
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ, АНГЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 187

Гл. ас. д-р Галя Кушева
АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В КУРОРТЕН КОМПЛЕКС ПАМПОРОВО ПРЕЗ ЗИМНИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЕЗОН ЗА ПЕРИОДА 2017-2019 г. 195

Гл. ас. д-р Венцислав Перков
ДИНАМИКА НА СЕЗОННОСТТА В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 203

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 211

Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
ИНОВАТИВНОСТ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ФИРМИ 218

Ас. д-р Любомира Тодорова
ПРОЯВЛЕНИЕ НА СИВАТА ИКОНОМИКА В ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР НА Р. БЪЛГАРИЯ 227

Ас. д-р Павлин Павлов
ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 234

Ас. д-р Пламен Петров
ДИНАМИКА В РАЗВИТИЕТО НА ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ ЗА ПЕРИОДА 2014 – 2019 ГОДИНА 241

Асен Божиков
КИБЕРАТАКИТЕ – СЪЩЕСТВЕНО ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ПРЕД ХОТЕЛИТЕ В ДИГИТАЛНАТА ЕРА 248

Докторант Таня Рисемова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКИ ОБЩИНИ ПО ТЕЧЕНИЕТО НА ДОЛЕН ДУНАВ 256

Докторант Жаклин Коен
ПРОЦЕСНО УПРАВЛЕНИЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ОПЕРАЦИИТЕ В ПРЕДЕН ОФИС 264

Докторант д-р Владимир Бойчев
МЕДИЦИНСКИ ИЛИ МЕДИКАМЕНТОЗЕН ТУРИЗЪМ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ 272

Докторант Зорница Златанова
МАРКЕТИНГОВИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ ОЦЕНКА НА ТУРИСТИЧЕСКИ КОМПАНИИ, ОТНОСНО ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ИНТЕРНЕТ МАРКЕТИНГА 281

ФИНАНСОВИ, ОТЧЕТНИ, ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ И СОЦИАЛНИ ВЪПРОСИ НА ТУРИЗМА

Доц. д-р Людмил Найденов, гл. ас. д-р Марияна Павлова-Бънова
МЕСТНИ ДАНЪЦИ И ЕФЕКТИВНОСТ НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 291

Доц. д-р Маргарита Шопова
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ В ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ НА ТУРИСТИ 301

Доц. д-р Галя Иванова - Кузманова
ПРОБЛЕМИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА РАЗХОДИТЕ ЗА БЕЗПЛАТНА ХРАНА В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 311

Ас. д-р Йордан Стефанов Йорданов
ПРОБЛЕМИ ПРИ ПЕНСИОННОТО ОСИГУРЯВАНЕ НА ЗАЕТИТЕ В ТУРИЗМА 318

Изследовател д-р Александрина Александрова АНАЛИЗ НА БАЗИСНИ ПОКАЗАТЕЛИ ОТНОСНО ТУРИЗМА В СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ 326

Докторант Росен Колев
НЕОБХОДИМОСТ ОТ НОВИ ПОДХОДИ ПРИ КАЛКУЛИРАНЕТО НА СЕБЕСТОЙНОСТТА 334

Докторант Димчо Шопов
ВЛИЯНИЕ НА ВИСОКАТА ДЪРЖАВНА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ ВЪРХУ ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНДУСТРИЯ НА СТРАНИТЕ ОТ ЕС 342

Докторант Борислава Славова-Петкова
СОЦИАЛЕН ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 351

МАРКЕТИНГОВИ, ТЪРГОВСКИ И УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Светла Ракаджийска
СИМВОЛИКА И КОМУНИКАЦИЯ ЗА ПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.....359

Проф. д-р Стоян Маринов, д-р Галина Илиева
ТУРИСТИЧЕСКО ТЪРСЕНЕ НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР КАТО ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.....368

Доц. д-р Иван Марчевски, доц. д-р Ваня Григорова
МАРКЕТИНГОВИТЕ МРЕЖИ ОТ ФИРМИ – СЪВРЕМЕННА ТЕНДЕНЦИЯ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО В БЪЛГАРИЯ 375

Assoc. Prof., PhD Tatiana Manasterska, The President Stanislaw Wojciechowski
MANAGING AND MEETING THE DEMANDS OF OLDER TOURIST MARKET.....384

Доц. д-р Галина Захариева
ПРИНОС НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ УСЛУГИ ЗА РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА 390

Доц. д-р Искра Пантелеева
СТРАТЕГИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ТУРИЗМА – НЯКОИ МЕТОДИКО-ОРГАНИЗАЦИОННИ ВЪПРОСИ..398

Доц. д-р Мариана Янева, доц. д-р Николай Цонев
КОНСУЛТАНТСКА ОЦЕНКА НА ПОТЕНЦИАЛА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН 404

Доц. д-р Соня Алексиева, Росен Петков
КОНКУРЕНТНО ПРЕДИМСТВО НА УСТОЙЧИВОТО ХРАНЕНЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО – ПОТРЕБИТЕЛСКИ ПОЛЗИ, ПРОБЛЕМИ И ТЕНДЕНЦИИ.....414

Доц. д-р Иван Желев
ВЗАИМООТНОШЕНИЯ НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ ПРИ ФАСИЛИТИ МЕНИДЖМЪНТА НА ХОТЕЛИТЕ В БЪЛГАРИЯ.....423

Доц. д-р Пенка Горанова
КОНЦЕПЦИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ХОТЕЛСКИ КОМПЛЕКС.....431

Доц. д-р Анатолий Асенов, докторант Зорница Крумова
ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТРЕЛСТВА И ПРЕД ЛИДЕРСТВОТО В ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР.....439

Гл. ас. д-р Емил Николов
ПОЗИТИВНИ ЕФЕКТИ ОТ ИНТЕГРИРАНЕТО НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНУДСТРИЯ НА БЪЛГАРИЯ 447

Гл. ас. д-р Маргарита Мишева
ЕЛЕКТРОННА ТЪРГОВИЯ В ТУРИЗМА – ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦИИ, ПЕРСПЕКТИВИ.....454

Гл. ас. д-р Надежда Веселинова
ГЪВКАВОТО ЛИДЕРСТВО – ФАКТОР ЗА УСПЕШНИ ПРОЕКТИ В ТУРИЗМА 462

Гл. ас. д-р Зоя Иванова
ФОРМИРАНЕ ПОВЕДЕНИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 468

Гл. ас. д-р Милен Динков
СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ.....475

Гл. ас. д-р Галя Георгиева, гл. ас. д-р Иван Маринов
ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ.....483

Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов
ТЕОРЕТИЧНИ МОДЕЛИ ЗА ОЦЕНКА НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ.....491

Гл. ас д-р Светослав Калейчев
ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ПОЛОЖИТЕЛНОТО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ РОБОТИЗАЦИЯТА И ТУРИСТИЧЕСКИЯ МАРКЕТИНГ.....499

Ас. д-р Бойчо Бойчев
ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЕНСКИ СТРУКТУРИ В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 507

Доктор Веселина Портарска
МОДЕЛ ЗА УПРАВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НА РАЙОН РИЛА-ПИРИН, С ЛОКАЦИЯ БАНСКО 515

Докторант Александър Димитров
ПРЕДИМСТВА НА МОБИЛНАТА ТЪРГОВИЯ (M-COMMERCE) В СЪВРЕМЕННОТО ХОТЕЛИЕРСТВО.....525

Д-р Мирослав Кръстев, ас. д-р Калоян Цветков
ОЦЕНКА НА ПОТРЕБИТЕЛСКИТЕ НАГЛАСИ ПРИ ПОСЕТИТЕЛИТЕ НА НЕДВИЖИМИ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ.....534

Докторант Кристина Георгиева
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПОЗИЦИОНИРАНЕТО НА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ БЪЛГАРИЯ.....543

Докторант Йоана Огнянова
ВЛИЯНИЕ НА БРАНДИНГА НА КУЛИНАРНАТА ДЕСТИНАЦИЯ ВЪРХУ МОТИВАЦИЯТА НА ТУРИСТИТЕ.....551

Докторант Ирина Карадакова
ИЗМЕРЕНИЯ НА ЛОЯЛНОСТТА В ТУРИЗМА.....557

Докторант Ивайло Иванов
АКТУАЛНИ ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ХОТЕЛСКИТЕ ОНЛАЙН РЕЗЕРВАЦИОННИ СИСТЕМИ.....566

Докторант Нина Костадинова
ЛИДЕРЪТ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ЕФЕКТИВНОСТ НА ЕКИПНАТА РАБОТА В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ.....575

ПРАВНИ, ИСТОРИЧЕСКИ И КУЛТУРНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Таня Парушева
ОПАЗВАНЕ И СЪХРАНЯВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ НА КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ ЗА БЪДЕЩЕТО.....583

Доц. д-р Тихомир Личев
РАЗВИТИЕ НА КУЛТУРНИЯТ И КУЛТУРНО ПОЗНАВАТЕЛЕН ТУРИЗЪМ ПО ДУНАВСКОТО КРАЙБРЕЖИЕ.....589

Доц. д-р Милена Стоянова, доц. д-р Ивайло Владев
СКАЛНИТЕ МАНАСТИРИ В СЕВЕРОИЗТОЧНА БЪЛГАРИЯ КАТО ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА КУЛТУРЕН И РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ.....597

Доц. д-р инж. Стойна Цвяткова, маг. Емилия Маринова
ПОТРЕБИТЕЛСКО ТЪРСЕНЕ И НЕОБХОДИМОСТ ОТ СЪЗДАВАНЕ НА ИНОВАТИВЕН МОДЕЛ ЗА ИНТЕГРИРАН ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ В СВИЩОВ, С ЕЛЕМЕНТИ НА КУЛТУРЕН, ДУХОВЕН И РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ.....605

Dr. Mahmoud Khalifa, Assoc. Prof
THE ANALYSES OF PUBLIC POLICIES FOR THE REVITALIZATION OF THE TOURISM SECTOR IN EGIPT AFTER THE 30th OF JUNE REVOLUTION....614

Д-р Константин Григоров
МЕСТНИ ОРГАНИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА И ТЕХНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ 620

ПРОСТРАНСТВЕНИ И ЕКОЛОГИЧНИ ВЪПРОСИ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Константин Калинков
ОСНОВА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ЧЕРНОМОРСКИ КУРОРТИ 629

Доц. д-р Петя Иванова
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА ЧРЕЗ РЕАЛИЗИРАНЕ НА ПРОЕКТИ 640

Доц. д-р Марина Николова
УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРСКИТЕ ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ И ТЕРИТОРИИ 651

Доц. д-р Иван Килимперов, доц. д-р Красимир Александров
ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕЧКИ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН „ТРАКИЯ“ 658

Гл. ас. д-р Нели Веселинова, проф. д-р Веселин Бояджиев
ТУРИЗЪМ, РУРАЛИЗЪМ И ДЕМОГРАФСКАТА КАТАСТРОФА 664

Гл. ас. д-р Румен Недков
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА СВОГЕ 673

Гл. ас. д-р Явор Станев
РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ СЕКТОР ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЖИВУЩИТЕ В КРАЙДУНАВСКИЯ РЕГИОН 680

Докторант Иво Балевски
СЕЛСКИЯТ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ - ЕДНА РАЗЛИЧНА ГЛЕДНА ТОЧКА....686

Докторант Владо Божилов
ДОБРИ ПРАКТИКИ В „ЗЕЛЕНА“ ПОЛИТИКА В ХОТЕЛИЕРСТВОТО..693

ИЗСЛЕДВАНИЯТА И ПРЕПОДАВАНЕТО В ОБЛАСТТА НА ТУРИЗМА

Доц. д-р Александр Аверин
DIGITAL-СТРАТЕГИИ ПРОДВИЖЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ИНДУСТРИИ СПОРТА И ТУРИЗМА 703

Старший преподаватель Юлия Иванова
ОСОБЕНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИМИДЖА И ПРОДВИЖЕНИЯ УНИВЕРСИТЕТОВ ТУРИСТКОГО ПРОФИЛЯ НА МЕЖДУНАРОДНОМ РЫНКЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ 711

Доц. д-р Ирена Емилова
МЕТОДЪТ „АНАЛИЗ НА СЛУЧАЙ“ ПРИ ПОДГОТОВКАТА ПО ДИСЦИПЛИНАТА „ЕКОТУРИЗЪМ И ИНФРАСТРУКТУРА“..... 719

Докторант Стилияна Басмаджиева
РАЗРАБОТВАНЕ НА МЕТОДОЛОГИЧНА РАМКА ЗА АНАЛИЗ НА МАКРОУПРАВЛЕНИЕТО НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 724

Жилкова Ю. В., Макаренко З. В.
К ВОПРОСУ ОБ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ЗНАЧЕНИИ ЭКСКУРСИИ 734

СТУДЕНТСКИ НАУЧНИ ДОКЛАДИ

Магистър Невена Руменова Лясковa
МУЗЕИТЕ НА ВЕЛИКО ТЪРНОВО - ОТ МИНАЛОТО ДО НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ..... 749

Бакалавър, Анжелина Василева
РАЗКРИВАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛ ЗА ТУРИСТИЧЕСКИ АТРАКЦИИ В ПРИРОДНО-КЛИМАТИЧНИТЕ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ ДАДЕНОСТИ НА ГРАД СВИЩОВ 755

Студент Петя Костова
ИКОНОМИКАТА НА ПРЕЖИВЯВАНИЯТА И НЕЙНОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ТУРИЗМА 762

Студент Фелия Попова
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ДИГИТАЛНИЯ МАРКЕТИНГ В ТУРИЗМА..... 769

Студент Марта Лазарова
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ В ТУРИЗМА..... 776

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНОПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

Свищов, 11-12 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 10-годишнината от създаването на специалност „Икономика на туризма“ в Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

ISBN 978-954-23-1764-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В КУРОРТЕН КОМПЛЕКС ПАМПОРОВО ПРЕЗ ЗИМНИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЕЗОН ЗА ПЕРИОДА 2017-2019 г.

Гл. ас. д-р Галя Кушева,
Стопанска академия „Д. А. Ценов”- Свищов

Резюме: *Целта на изследването е анализ на динамиката на основни икономически показатели, характеризиращи дейността на местата за настаняване в к.к. Пампорово през зимния туристически сезон за периода 2017-2019 г. Данните са сравнени със средните за България. Проведен е факторен анализ, чрез който са установени причините за динамиката на реализираните приходи от нощувки. Изведени са конкретните благоприятстващи и задържащи туристическото развитие фактори – както специфичните за курортен комплекс Пампорово, така и общите за страната. Използвани са данни от Националния статистически институт, налични на официалния сайт на организацията.*

Ключови думи*: туризъм, анализ, тенденции.*
JEL: *L83, M20, C80.*

Въведение

Официалните статистически данни на Националния статистически инсититут на Р България (НСИ), както и данните, публикувани от Регионалната туристическа асоциация „Родопи“ (РТА "Родопи"), отчитат ръст на туристическото развитие на к.к. Пампорово през последните години. ***Целта*** на настоящото изследване е установяване на причините за тази позитивна тенденция, чрез анализ на основни аналитични позакатели, характеризиращи дейността на местата за настаняване в к.к. Пампорово през зимния туристически сезон 2017-2019 г. Данните са сравнени със средните за България и са изведени конкретните благоприятстващи и задържащи туристическото развитие фактори. ***Основната хипотеза***, която се защитава в изследването е, че зимният туризъм в к.к. Пампорово през последните три туристически сезона се развива с изпреварващи средните за страната темпове и има потенциал за постигане на още по-добри резултати.

1. Методология на изследването

Анализът в настоящата публикация се основава на официално публикувани статистически данни за дейността на местата за настаняване през ***зимния туристически сезон (м. декември-март) на тригодишния период от 2017 до 2019 г.***[1] Използвани са ***основни аналитични показатели***, намиращи място в редица научни изследвания в областта на туризма, систематизирани по следния начин (Петкова, 2016):

ГРУПА 1. **Показатели, отчитащи туристическото предлагане**

Подгрупа 1.1. **Абсолютни показатели на предлагането:** ***P111*** *Места за настаняване (брой)*; ***P112*** *Легла в местата за настаняване (брой)*; ***P113*** *Легло-денонощия (хил. броя)*.

Подгрупа 1.2. **Относителни показатели на предлагането:** ***P121*** *Среден брой легла = брой легла/брой места за настаняване*; ***P122*** *Период на функциониране (дни) = брой легло-денонощия/брой легла*.[2]

ГРУПА 2. **Показатели, отчитащи туристическото търсене**

Подгрупа 2.1. **Абсолютни показатели на търсенето:** ***P211*** *Реализирани нощувки общо (хил. броя)*; ***P212*** *Реализирани нощувки от чужденци (хил. броя)*; ***P213*** *Реализирани нощувки от българи (хил. броя)*; ***P214*** *Пренощували лица общо (хил. броя);* ***P215*** *Пренощували чужденци (хил. броя);* ***P216*** *Пренощували българи (хил. броя).*

Подгрупа 2.2. **Относителни показатели на търсенето:** ***P221*** *Продължителност на престоя (дни) = реализирани нощувки/пренощували лица;* ***P222*** *Продължителност на престоя на чужденци (дни) = реализирани нощувки от чужденци/пренощували чужденци*; ***P223*** *Продължителност на престоя на българи (дни) = реализирани нощувки от българи/пренощували българи*.

ГРУПА 3. **Показатели, отчитащи ефективността на хотелиерската дейност**

Подгрупа 3.1. **Абсолютни показатели за ефективност:** ***P311*** *Приходи от нощувки общо (хил. лева);* ***P312*** *Приходи от нощувки на чужденци (хил. лева);* ***P313*** *Приходи от нощувки на българи (хил. лева).*

Подгрупа 3.2. **Относителни показатели за ефективност:** ***P321*** *Заетост на легловата база (%) = реализирани нощувки/легло-*

[1] Представените за всяка отделна година данни включват информация за зимния туристически сезон, обхващащ периода от м. декември на предходната година до м. март на текущата година вкл. (напр. данните за 2017 г. включват периода от м. декември 2016 г. до м. март 2017 г. вкл. Аналогично това се отнася и за 2018 г. и 2019 г.).

[2] Максималният период на функциониране е сбор от броя на дните на четирите месеца от м. декември до м. март – 121 дни.

*денонощия*100*; ***P322*** *Средна дневна цена общо (лева) = приходи от нощувки общо/реализирани нощувки общо*; ***P323*** *Средна дневна цена на чужденци (лева) = приходи от нощувки на чужденци/реализирани нощувки от чужденци*; ***P324*** *Средна дневна цена на българи (лева) = приходи от нощувки на българи/реализирани нощувки от българи*; ***P325*** *Приходи на налично легло (лева) = приходи от нощувки/легло-денонощия*.

2. Сравнителен анализ на дейността на местата за настаняване в к.к. Пампорово и общо за страната

Стойностите на отделните аналитични показатели, характеризиращи дейността на местата за настаняване в к.к. Пампорово и общо за страната през зимния туристически сезон на анализирания период, са представени в Таблица 2.1. (НСИ. Дейност на курортните комплекси) (НСИ. Дейност на местата за настаняване по статистически зони, статистически райони и по области)

Таблица 2.1. Аналитични показатели, характеризиращи дейността на местата за настаняване в к.к. Пампороово и общо за страната през зимния туристически сезон на 2017-2019 г.

Показатели	2017		2018		2019	
	Пампо-рово	Стра-ната	Пампо-рово	Стра-ната	Пампо-рово	Стра-ната
P111	49	1 863	53	1 916	58	1 515
P112	5 125	111 938	5 360	113 913	5 897	97 828
P113	580.0	13 049.6	603.4	13 348.7	696.6	11 696.6
P121	105	60	101	59	103	65
P122	113	117	113	117	118	120
P211	236.9	3 300.3	288.5	3 515.6	316.7	3 078.8
P212	76.1	1 328.2	101.1	1 459.5	107.9	1 325.6
P213	160.8	1 972.1	187.4	2 056.1	208.8	1 753.1
P214	73.4	1 516.9	86.1	1 592.8	96.6	1 440.8
P215	17.7	485.4	22.0	525.3	22.7	506.1
P216	55.7	1 031.5	64.1	1 067.5	73.9	934.7
P221	3.2	2.2	3.3	2.2	3.3	2.1
P222	4.3	2.7	4.6	2.8	4.8	2.6
P223	2.9	1.9	2.9	1.9	2.8	1.9
P311	10 686	168 832	14 055	189 478	17 128	182 927
P312	4 274	84 628	5 752	97 576	6 663	96 315
P313	6 412	84 204	8 303	91 902	10 465	86 612
P321	40.8	25.3	47.8	26.3	45.5	26.3
P322	45.11	51.16	48.72	53.90	54.08	59.42
P323	56.17	63.71	56.89	66.86	61.73	72.66
P324	39.87	42.70	44.31	44.70	50.13	49.40

P325	18.43	12.94	23.29	14.19	24.59	15.64

Анализът на данните показва:

Динамика на показателите, отчитащи туристическото предлагане:

Местата за настаняване в к.к. Пампорово през 2019 г. в сравнение с 2017 г. се увеличават с 9 бр., а общият им брой за страната спада от 1 863 бр. на 1 515 бр. С приблизително същите темпове се променя броят на ***леглата в местата за настаняване***. Свързаният с тези два показателя обем на реалното хотелиерско предлагане, представен чрез показателя ***легло-денонощия***, в абсолютна стойност нараства в рамките на анализирания период в к.к. Пампорово (със 117 бр.) и регистрира спад в страната (с 1 353 бр.). ***Средният период на функциониране на местата за настаняване*** в страната през първите два туристически сезона е с четири дни повече от този в к.к. Пампорово, а през 2019 г. разликата е два дни повече за страната, но средният за периода темп на изменение на този показател, отнасящ се до к.к. Пампорово (3.3%), е сравнително по-висок от този за страната (2.0%). Противоположна тенденция по отношение на туристическото предлагане се наблюдава единствено при показателя ***среден брой налични легла в едно място за настаняване*** - стойността му в к.к. Пампорово е по-ниска през 2019 г. в сравнение с 2017 г. (с 3 бр. легла) и по-висока за страната (с 4 бр. легла).

Динамика на показателите, отчитащи туристическото търсене:

Общата тенденция на изменение на броя ***реализирани нощувки*** и ***пренощували лица в местата за настаняване*** през периода е позитивна в к.к. Пампорово и негативна общо за страната: *общ брой нощувки* – нарастване в к.к. Пампорово със среден относителен темп от 21.7% и спад в страната със среден темп от 4.2%; *общ брой пренощували лица* – средният относителен темп на изменение е съотв. увеличение с 20.3% в к.к. Пампорово и намаление с 3.2% за страната. Сходна е динамиката на показателите, отнасящи се за туристите-местни лица, а по отношение броя на реализираните нощувки и пренощувалите лица-чужденци се наблюдава сравнително запазване на стойностите, регистрирани общо за страната и увеличение в к.к. Пампорово. ***Продължителността на престоя на туристите***, разглеждана във всички аналитични разрези, се запазва. Единствената по-съществена промяна, която се наблюдава през изследвания период, е постепенно нарастване на този показател по отношение на чужденците, посетили местата за

настаняване в к.к. Пампорово - през 2019 г. в сравнение с 2017 г. това увеличение достига до 0.5 дни.

Динамика на показателите, отчитащи ефективността на хотелиерската дейност и представящи връзката между постигнатите разултати, търсенето и предлагането:

Приходите от нощувки нарастват както в к.к. Пампорово, така и общо за страната, но със съществено различие между относителните си темпове на изменение – с 37.9% нарастват общите приходи в к.к. Пампорово, а с 5.7 общо за страната. Сходна динамика се наблюдава и в двата отделни разреза – чужденци и българи. Отношението между търсенето и предлагането, изразено чрез показателя ***заетост на леглoвата база,*** показва позитивни тенденции в к.к. Пампорово (среден темп на ръст от 7.8%) и общо за страната (средно нарастване от 2.7%). Съотношението между постигнатите резултати и търсенето, отразено чрез показателя ***средна дневна цена,*** отчита позитивно изменение, като средните темпове на изменение са сравнително по-високи в к.к. Пампорово по отношение общата стойност на показателя (13.0% в Пампорово и 10.6% общо за страната) и по отношение показателя, изчислен отделно за българите (съотв. 16.7% и 10.3%). Това нарастване, отнасящо се до чужденците, е сравнително по-високо общо за страната (9.2% за страната срещу 6.6% в к.к. Пампорово). ***Приходите на налично легло***, изразяващи отношението между постигнатите резултати и предлагането, в к.к. Пампорово нарастват със средно 4.11 лв., а общо за страната – с 1.80 лв.

3. Факторен анализ на динамиката на приходите от нощувки, реализирани в к.к. Пампорово и общо в страната

По-задълбоченото изследване на причините за динамиката на реализираните приходи от нощувки през изследвания период предполага използване възможностите на факторния анализ (Михайлов, М., Митов, К., Колева, Р. и др., 2012). Факторният анализ на данните за реализираните приходи е основан на следния технологичен модел:

$$(3.1) \quad Пр = Пр.л. \times Пр.пр. \times \overline{Цдн.},$$

където:

Пр са приходите от нощувки на туристи (хил. лв.);

Пр.л. - пренощували лица (хил. бр.);

Пр.пр. – продължителност на престоя (дни);

$\overline{Цдн.}$ – средна дневна цена (лв.).

Резултатите от проведения факторен анализ са представени в Таблица 3.1.

Таблица 3.1. Факторен анализ на динамиката на основни показатели за дейността на местата за настаняване в к.к. Пампорово и общо за страната през зимния туристически сезон на 2017-2019 г.[3]

Показатели		к.к. Пампорово			общо за страната		
		общо туристи	чужденци	българи	общо туристи	чужденци	българи
2017 г.	Пр.л.	73.4	17.7	55.7	1 516.9	485.4	1 031.5
	Пр.пр.	3.2	4.3	2.9	2.2	2.7	1.9
	$\overline{Цдн.}$	45.11	56.17	39.87	51.16	63.71	42.70
2019 г.	Пр.л.	96.6	22.7	73.9	1 440.8	506.1	934.7
	Пр.пр.	3.3	4.8	2.8	2.1	2.6	1.9
	$\overline{Цдн.}$	54.08	61.73	50.13	59.42	72.66	49.40
ΔПр /пренощ. лица/		3 367.3	1 185.6	2 097.5	-8 467.3	3 609.5	-7 900.4
ΔПр /продълж. на престоя/		231.8	602.7	-185.6	-2 866.8	-3 774.5	-1 449.0
ΔПр /средна дневна цена/		2 842.8	600.7	2 140.8	25 429.1	11 852.8	11 756.8
ΔПр /хил. лв./		6 441.9	2 389.0	4 052.7	14 095.0	11 687.8	2 407.4

Получените резултати показват влиянието на трите изследвани фактора (пренощували лица, продължителност на престоя и средна дневна цена) върху динамиката на приходите от нощувки през зимния туристически сезон на 2019 г. спрямо 2017 г. и са обобщени в следните основни аналитични разрези:

Динамика на приходите от нощувки в к.к. Пампорово: при ***общия размер на приходите*** се отчита нарастване от 6 441.9 хил. лв., в най-значителна степен дължащо се на увеличения брой туристи, както и на повишената средната дневна цена; с 4 052.7 хил. лв. са се увеличили ***приходите от нощувки на българи***, поради по-големия брой български туристи в хотелите и нарасналата средна цена; ръст на ***приходите от нощувки на чужденци*** с 2 389.0 хил. лв., като се отчита

[3] С *ΔПр* /хил. лв./е обозначено изменението на приходите от нощувки под влияние на трите изследвани фактора: пренощували лица /*Пр.л.*/; продължителност на престоя /*Пр.пр.*/; Средна дневна цена / $\overline{Цдн.}$/.

позитивно влияние и на трите фактора, най-съществено - на повишения брой пренощували чужденци.

Динамика на приходите от нощувки общо за страната: ***общият размер на приходите от нощувки*** е нараснал с 14 095.0 хил. лв., като единственият позитивен фактор за тази динамика е повишената средна дневна цена. Спадът на броя на туристите, както и намаленият престой, са оказали своето негативно въздействие върху резултативния показател; същите причини са установени по отношение динамиката на ***приходите от нощувки на български туристи*** (2 407.4 хил. лв.); с 11 687.8 хил. лв. са се ***повишили приходите от чужденци*** – повисоката средна дневна цена е факторът, оказал най-силно позитивно влияние, ръстът на броя на туристите също въздейства положително (макар и в сравнително по-ниска степен), а продължителността на престоя се оказва възспиращият туристическото развитие фактор.

Заключение

Обобщаващите изводи, до които се достига след проведените сравнителен и факторен анализ на динамиката на показателите, характеризиращи дейността на местата за настаняване в к.к. Пампороово и общо за страната през зимния туристически сезон на 2017-2019 г., са:

***Първо,* изпреварващо развитие на дейността на местата за настаняване в к.к. Пампорово в сравнение с общата за страната, се наблюдава** по отношение на редица показатели: *брой на местата за настаняване*; *брой на леглата в обектите*; *легло-денонощия*; *реализирани нощувки (общо, от чужденци и от българи); пренощували лица (общо, чужденци и българи); продължителност на престоя (общо и на чужденци); приходи от нощувки (общо, от чужденци и от българи)*; *заетост на легловата база*.

***Второ*, сходна степен на развитие в в к.к. Пампорово и общо за страната** е регистрирана при показателите: *период на функциониране на местата за настаняване; продължителност на престоя на българи; обща средна дневна цена;* и *средна дневна цена на българи.*

***Трето,* сравнително по-слабо развитие на хотелиерската дейност в к.к. Пампорово, сравнено с общото за страната,** се отчита единствено по отношение на: *средния брой легла в обектите*; *средната дневна цена на чужденци*.

Четвърто, резултатите от проведения **факторен анализ** позволяват да се обобщи, че **увеличеният брой туристи и повишената**

средна цена на една нощувка в к.к. Пампорово през изследвания период са факторите, оказали силно позитивно въздействие върху ръста на реализираните приходи от нощувки. **Цената** е и основна причина за нарастването на приходите общо за страната. Този факт подсказва за повишено качество на българския туристически продукт. Резерв за по-висока ефективност на хотелиерската дейност би трябвало да се търси в **увеличаване дните на престой** в хотелите през зимния сезон – както в к.к. Пампорово, така и общо за страната. Спадът в **броя на българските туристи** също се оказва фактор, възпрепятстващ туристическото развитие в страната, което доказва необходимостта от разработване на целева стратегическа програма за насърчаване на вътрешния туризъм у нас.

Курортен комплекс Пампорово е утвърден международен бранд за зимен туризъм, притежаващ висок потенциал за развитие. Устойчивост на постигнатите резултати би могла да бъде постигната чрез удължаване на туристическия престой, при поддържане на постигнатото добро съотношение цена-качество.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Михайлов, М., Митов, К., Колева, Р. и др. (2012). *Анализ на търговския бизнес.* В. Търново: Фабер.

НСИ. (н.д.). Извлечено от https://www.nsi.bg/

НСИ. Дейност на курортните комплекси. (н.д.). Извлечено от https://www.nsi.bg/bg/content/1980/дейност-на-курортните-комплекси

НСИ. Дейност на местата за настаняване по статистически зони, статистически райони и по области. (н.д.). Извлечено от https://www.nsi.bg/bg/content/1974/месечни-данни

Петкова, Е. (2016). Сравнителен анализ на дейността на местата за настаняване в планински курорти Боровец и Пампорово през 2014 година по месеци. *Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, 108*(2).

РТА „Родопи“. (н.д.). Извлечено от https://www.rhodopes.bg/bg/